

УДК 65.012.8:336

*Піхняк Т.А.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Хмельницький кооперативний торговельно-
економічний університет*

МЕТОДИ ОЦІНКИ ТА МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. В умовах поширення кризових явищ у грошово-кредитній системі та на валютному ринку, при фінансовій та політичній нестабільності, відсутності сприятливих умов для ведення ефективної підприємницької діяльності та при наявності протиріч у законодавчій базі і кризових явищ, проблема забезпечення фінансової безпеки підприємства набула особливого значення.

Як в Україні, так і в інших країнах світу необхідність вирішення проблеми вдосконалення якості фінансової безпеки підприємств, розробки методів оцінки фінансової безпеки в сучасних умовах господарювання набуває важливого значення та викликає значний науковий інтерес, оскільки фінансова безпека підприємства є індикатором результативності та ефективності його діяльності. Як наслідок вище зазначеного, зростає актуальність активізації формування якісного механізму управління фінансовою безпекою підприємства, що сприятиме стійкому розвитку підприємств та забезпечить стабільність результатів їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються забезпечення фінансової безпеки підприємства та формування якісного механізму управління їх фінансовою безпекою, досліджувались у працях таких вчених, як: І. А. Александрова, О. В. Ареф'єва, І. А. Бланк, Т. Г. Васильців, С. В. Васильчак, А. М. Вергун, К. С. Горячева, Л. П. Гомілко, Л. І. Донець, М. М. Єрмошенко, В. А. Забродський, Н. Й. Реверчук, П. О. Нікіфоров, О. М. Підхонний та ін.

Однак у більшості наукових досліджень недостатньо уваги приділено саме розробці методів оцінки фінансової безпеки підприємства та формуванню якісного механізму управління їх фінансовою безпекою. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз методів оцінки фінансової безпеки підприємства та обґрунтування доцільності формування якісного механізму управління фінансовою безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова складова економічної безпеки підприємства як самостійний об'єкт дослідження стала розглядатися відносно недавно і єдиного та загального визначення поняття «фінансова безпека підприємства» на сучасному етапі не існує.

Відповідно до точки зору Н. Й. Реверчука [14], фінансова безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності.

К. С. Горячева [8] під фінансовою безпекою підприємства розуміє захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів.

В свою чергу П. О. Нікіфоров та Кучерівська С. С. [12] зазначають, що фінансова безпека підприємства – такий його фінансовий стан, котрий характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Отже, здійснивши дослідження поняття «фінансова безпека підприємства», можемо зробити висновок стосовно того, що, незважаючи на деяку різницю у формулюванні даного поняття різними науковцями, сутність фінансової безпеки підприємства вони розуміють як захищеність від загроз та фінансову стійкість. Відповідно, головною метою фінансової безпеки підприємства є гарантування стабільного та ефективного функціонування підприємства та його розвитку.

Важливе значення в сучасних умовах господарювання має розробка методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. В економічній літературі існують різні підходи щодо кількісної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, а серед науковців та практиків не існує єдиної думки стосовно сукупності показників, які характеризують діяльність підприємства та відповідають певному рівню його фінансової безпеки. Однак, практично всі дотримуються точки зору стосовно того, що існує тісний

зв'язок фінансової безпеки підприємства з фінансовою забезпеченістю його діяльності, тобто з його забезпеченістю фінансовими ресурсами.

Якщо на рівні держави методи оцінки фінансової безпеки вже розроблені [7], то на рівні підприємства вони залишаються дискусійними. Першочергово це стосується вибору критеріїв оцінки фінансової безпеки підприємства та системи показників, що її характеризують.

Вчені, які досліджували проблеми фінансової безпеки підприємств вважають, що визначення стану та загроз фінансової безпеки підприємства потребує застосування індикаторного методу, за якого рівень економічної безпеки підприємства визначається за допомогою так званих індикаторів. Індикатори розглядаються як порогові значення показників, які характеризують діяльність підприємства в різних функціональних областях, що відповідають певному рівню фінансової безпеки [2]. Під індикаторами фінансової безпеки розуміються показники, за якими оцінюється стан фінансової безпеки підприємства.

Перевищення індикаторів фінансової безпеки підприємства призводить до виникнення загроз фінансової безпеки підприємства та до порушення його діяльності в цілому.

Наприклад, К. С. Горячева [8] до системи фінансових показників відносить обсяг власного та оборотного капіталу підприємства; обсяг кредитів та позик, інвестицій та прямого фінансування з бюджету.

В. А. Забродським [11] для оцінки фінансової складової економічної безпеки підприємства пропонується використовувати програмно-цільовий метод, який відображає принципи та умови програмно-цільового розвитку та управління. Відповідно до цього підходу, оцінка фінансової безпеки підприємства базується на інтегруванні сукупності показників, що визначають фінансову безпеку.

В свою чергу Л. І. Донець та Н. В. Ващенко пропонують оцінювати рівень фінансової складової економічної безпеки підприємства за основними напрямками аналізу, в тому числі фінансової звітності і фінансового стану підприємства, результатів його господарської діяльності [9].

І. О. Бланк [3] виділяє наступні системи аналізу фінансової безпеки підприємства: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, інтегральний аналіз та аналіз коефіцієнтів. До групи аналітичних фінансових коефіцієнтів автор відносить коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства, платоспроможності (ліквідності), оборотності активів, оборотності капіталу, рентабельності (прибутковості)/.

На думку І. А. Александрова [1] процедура оцінки фінансової безпеки підприємства має включати такі основні етапи, як: відбір показників, які по своєму змісту охоплюють всі ключові моменти фінансової діяльності підприємства; визначення їх порогових значень; проведення аналізу показників та їх відхилень від порогових значень і визначення загроз фінансовій безпеці підприємства та розробка заходів для їх нейтралізації.

На основі дослідження грошових потоків підприємств, а саме показника чистого грошового потоку в розрізі видів фінансово-господарської діяльності підприємства пропонують здійснювати оцінку рівня фінансової безпеки господарських суб'єктів О. М. Підхомний та Л. С. Яструбецька [13].

На нашу думку, варто погодитись з позицією А. М. Вергун та К. В. Стріжко [6] стосовно того, що всім підходам до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства притаманні певні недоліки, а саме: оцінка рівня фінансової безпеки підприємства на основі аналізу динаміки одного або декількох індикаторів є неефективною, оскільки не враховує системний характер фінансової безпеки; при оцінці рівня фінансової безпеки підприємства перевагу слід віддавати застосуванню інтегрального показника безпеки, котрий отримано на основі використання багатомірних статистичних методів; у значній частині методів не враховується взаємозв'язок фінансової безпеки із загрозами. Важливо оцінювати у кількісному плані саме взаємозв'язки як між інтегральним рівнем фінансової безпеки підприємства, так і між загрозами фінансовій безпеці; у аналізованих підходах до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства основну увагу науковці приділяють поточній і ретроспективній оцінкам рівня безпеки, при цьому не зупиняючи своєї уваги на прогностичних оцінках на майбутнє.

Отже, проведене дослідження методів оцінки фінансової безпеки підприємства дозволяє зробити висновки, що здійснити оцінку фінансової безпеки підприємства досить складно, оскільки у різних підходах використовують різні критерії та індикатори. Вищенаведене свідчить про те, що визначаючи фінансову безпеку одним із методів, ми не отримуємо достовірної оцінки фінансової безпеки підприємства. Тому забезпечення фінансової безпеки підприємства залежить від обґрунтованого використання методів оцінки її рівня як бази й інструменту для планування та здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Оскільки забезпечення фінансової безпеки підприємства є складним процесом, то потребує певних методів та важелів управління.

М. М. Єрмошенко [10, с. 75-78] під управлінням системою фінансової безпеки підприємства розуміє свідомий цілеспрямований вплив із боку суб'єктів управління підприємством і системою його безпеки на суб'єкти безпеки, який здійснюється з метою направлення їх дії на зниження рівня загроз і ризиків, а також попередження небажаних результатів фінансової діяльності.

В свою чергу Т. Г. Васильців [4, с. 63] під управлінням фінансово-економічною безпекою підприємства розуміють систему принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, що пов'язані із забезпеченням захисту його пріоритетних фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Що стосується механізму управління фінансовою безпекою підприємства, то, на думку С. В. Васильчак та Процикевич Н. В. [5, с. 152], яку ми підтримуємо, він повинен включати методи (організаційно-технологічні, соціально-економічні, адміністративні, правові, соціально-психологічні, інформаційні), інструменти та заходи їх реалізації.

До складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства автор [5] відносить наступні елементи: сукупність фінансових інтересів підприємства, функції, принципи і методи управління, організаційну структуру, управлінський персонал, техніку і технології управління, фінансові інструменти, критерії оцінювання рівня фінансової безпеки.

На нашу думку, механізм управління фінансовою безпекою підприємства повинен включати сукупність таких взаємопов'язаних процесів, як планування, регулювання та контроль, які забезпечують фінансову стійкість підприємства, а до основних завдань управління фінансовою безпекою підприємства слід віднести наступні: визначення пріоритетних фінансових інтересів підприємства; створення умов для своєчасного виявлення загроз для діяльності підприємства; встановлення причин, які завдають фінансовий збиток підприємству та загрожують реалізації його фінансових інтересів; оперативне та своєчасне виявлення й усунення загроз фінансовій безпеці підприємства; зниження ризиків у фінансовій діяльності підприємства та прогнозування тенденцій, які ведуть до порушення нормального функціонування фінансової системи підприємства та його розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, провівши аналіз підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, можна зробити висновок стосовно того, що на сьогоднішній день єдиної методики та системи показників для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства немає.

Узагальнюючи вище наведене, зазначимо, що на сучасному етапі розвитку економіки кожне підприємство повинно вміти правильно оцінювати свій економічний та виробничий потенціал, що залежить від обґрунтованого використання методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, розробляти стратегію подальшого розвитку підприємства, а з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства потрібно володіти методикою управління фінансовою безпекою для забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Активізація формування якісного механізму управління фінансовою безпекою підприємства сприятиме стійкому розвитку підприємств та забезпечить стабільність результатів їх діяльності.

Бібліографічний список

1. Александров И.А. Оценка финансовой безопасности промышленного предприятия / И.А. Александров // Научные работы Донецкого государственного технического университета. – 2002. – № 46. – С. 12-19.
2. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 98-103.
3. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
4. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич ; [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів, 2012. – 386 с.
5. Васильчак С.В. Управление фінансовою безпекою підприємства / С.В. Васильчак, Н.В. Процикевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 151-153.
6. Вергун А.М. Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / А.М. Вергун, К.В. Стріжко // Ефективна економіка : [електронне наукове фахове видання]. – 2015. - № 6 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2016_1_22.
7. Гомілко Л.П. Оцінка фінансової безпеки підприємства / Л.П. Гомілко, Т.Ф. Косянчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – № 4. – Т. 2. – С. 46-49.
8. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка організації та управління підприємствами» / К.С. Горячева. – К., 2006. – 25 с.
9. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К. : Центр учб. літ., 2008. – 240 с.
10. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: Нац. інтереси, реал, загрози, стратегія забезпечення : [навч. посіб.] / М.М. Єрмошенко ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2006. – 307 с.
11. Забродский В.А. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В.А. Забродский, Н. Капустин // Бизнес Информ. – 1999. – № 15. – С. 35-37.

12. Нікіфоров П.О. Сутність і значення фінансової безпеки страхової компанії / П.О. Нікіфоров, С.С. Кучерівська // *Фінанси України*. – 2006. – № 5. – С. 86-94.
13. Підхомний О.М. Індикатори оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання / О.М. Підхомний, Л.С. Яструбецька // *Економічні науки. Серія "Облік і фінанси"* : [збірник наукових праць]. – Луцьк, 2007. – Випуск 4 (16). – Ч. 2. – С. 73-76.
14. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : [монографія] / Н.Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.

References

1. Aleksandrov, I.A. (2002), "Estimation of financial safety of industrial enterprise", *Naukovi pratsi Donetskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu*, no. 46, pp. 12-19.
2. Arefieva, O.V. and Kuzenko, T.B. (2009), "Economic bases of forming of financial constituent of economic security", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1, pp. 98-103.
3. Blank, I.A. (2004), *Upravlenie finansovoy bezopasnostiu predpriatiia* [Management of enterprise financial safety], Elga, Nika-tsentr, Kiev, Ukraine, 782 p.
4. Vasylytsiv, T.H., Voloshyn, V.I. and Boikevych, O.R. (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizm zabezpechennia* [Financially and economic security of enterprises of Ukraine: strategy and mechanisms of providing], monograph, Lviv, Ukraine, 386 p.
5. Vasylychak, S.V. and Protsykevych, N.V. (2011), "Management by financial safety of enterprise", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, Iss. 21.18, pp. 151-153.
6. Verhun, A.M. and Strizhko, K.V. (2015), "Current approaches to assess the level of financial security company", *Efektivna ekonomika : [elektronne naukove fakhove vydannia]*, no. 6, pp. 89-91, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2016_1_22 (access date September 08, 2016).
7. Homilko, L.P. and Kosianchuk, T.F. (2006), "Estimation of financial safety of enterprise", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu, Ekonomichni nauky*, no. 4, pp. 46-49.
8. Horiacheva, A.K. (2006), «The mechanism of management financial security company», Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.06.01, Kyiv, Ukraine, 25 p.
9. Donets, L.I. and Vashchenko, N.V. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva* [Economic security of enterprise], Tsentr uchb. lit., Kyiv, Ukraine, 240 p.
10. Yermoshenko, M.M. (2006), *Finansova bezpeka derzhavy* [Financial safety of the state], tutorial, Kyiv national economic university, Kyiv, Ukraine, 307 p.
11. Zabrodskiy, V.A. and Kapustin, N. (1999), "Theoretical bases of estimation of economic security of industry and firm", *Biznes-Inform*, no. 15, pp. 35-37.
12. Nikiforov, P.O. and Kucherivska, S.S. (2006), "Essence and value of financial safety of insurance company", *Finansy Ukrainy*, no. 5, pp. 86-94.
13. Pidkhomeyni, O.M. and Yastrubetska, L.S. (2007), "Indicators of estimation of financial strength of subjects of menage security", *Ekonomichni nauky. Seriiia "Oblik i finansy"* : [zbirnyk naukovykh prats], Lutsk, Ukraine, Issue 4 (16), part 2, pp. 73-76.
14. Reverchuk, N.Y. (2004), *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemnytskykh struktur* [Management of enterprise structures economic security], monograph, LBI NBU, Lviv, Ukraine, 195 p.

Піхняк Т.А. МЕТОДИ ОЦІНКИ ТА МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Мета – аналіз методів оцінки фінансової безпеки підприємства та обґрунтування доцільності формування якісного механізму управління фінансовою безпекою підприємства.

Методика дослідження. В основу досліджень роботи покладені як загальнонаукові (аналіз, спостереження), так і спеціальні методи пізнання. Методи аналізу і спостереження використані для дослідження обґрунтування доцільності формування якісного механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Методи пізнання використані для аналізу методів оцінки фінансової безпеки підприємства.

Результати. Доведено, що питання, які стосуються активізації формування якісного механізму управління фінансовою безпекою підприємства, набувають особливої актуальності на сучасному етапі. Обґрунтовано, що розробка методів оцінки фінансової безпеки підприємства та якісного механізму управління фінансовою безпекою сприяє стійкому розвитку підприємств та забезпечує стабільність результатів їх діяльності.

Виявлено, що на сьогоднішній день єдиної методики та системи показників для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства немає. Встановлено, що, визначаючи фінансову безпеку одним із методів, ми не отримуємо достовірної оцінки фінансової безпеки підприємства. Визначено, що механізм управління фінансовою безпекою підприємства повинен включати сукупність взаємопов'язаних процесів.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні методів та важелів управління фінансовою безпекою підприємства.

Практична значущість полягає в тому, що основні положення даного дослідження у формі методичних рекомендацій можуть бути використані підприємствами для оцінки фінансової безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека підприємства, індикатор фінансової безпеки, механізм управління фінансовою безпекою, фінансовий збиток, фінансовий інтерес.

Pikhnyak T.A. EVALUATION METHODS AND THE MECHANISM OF MANAGEMENT OF FINANCIAL SECURITY OF THE COMPANY

Purpose is research analysis of methods of estimation of financial safety of enterprise and ground of expedience of forming of high-quality mechanism of management of enterprise financial safety.

Methodology of research. In basis of researches works are fixed both scientific (analysis, supervision) and special, methods of cognition. Methods of analysis and supervision are the grounds of expedience of forming of high-quality mechanism of management of enterprise financial safety used for research. The methods of cognition are used for the analysis of methods of estimation of financial safety of enterprise.

Findings. Proved that the issues relating to intensify the formation mechanism of quality management of financial security, becoming particularly relevant today. Proved that the development of methods for assessing the financial security of enterprise and quality management mechanism of financial security contributes to the sustainable development of enterprises and ensure the stability of the results of their activities.

Revealed that to date, a single methodology and metrics to assess the level of financial security company does not exist. Found that defining financial security one of the methods that we get reliable estimates of financial security. Determined that the mechanism of financial security company should include a set of interrelated processes.

Originality is the substantiation of the methods and levers of management of financial security of enterprise.

Practical value consists in that the substantive provisions of this research in form methodical recommendations can be used enterprises for the estimation of financial safety.

Key words: economic security, financial safety of enterprise, indicator of financial safety, mechanism of management financial safety, financial loss, financial interest.

Пихняк Т.А. МЕТОДЫ ОЦЕНКИ И МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель – анализ методов оценки финансовой безопасности предприятия и обоснования целесообразности формирования качественного механизма управления финансовой безопасностью предприятия.

Методика исследования. В основу исследований работы положены как общенаучные (анализ, наблюдение), так и специальные, методы познания. Методы анализа и наблюдения использованные для исследования обоснования целесообразности формирования качественного механизма управления финансовой безопасностью предприятия. Методы познания использованы для анализа методов оценки финансовой безопасности предприятия.

Результаты. Доказано, что вопросы, касающиеся активизации формирования качественного механизма управления финансовой безопасностью предприятия, приобретают особую актуальность на современном этапе. Обосновано, что разработка методов оценки финансовой безопасности предприятия и качественного механизма управления финансовой безопасностью способствует устойчивому развитию предприятий и обеспечивает стабильность результатов их деятельности.

Выявлено, что на сегодняшний день единой методики и системы показателей для оценки уровня финансовой безопасности предприятия нет. Установлено, что, определяя финансовую безопасность одним из методов, мы не получим достоверной оценки финансовой безопасности предприятия. Определено, что механизм управления финансовой безопасностью предприятия должен включать совокупность взаимосвязанных процессов.

Научная новизна заключается в обосновании методов и рычагов управления финансовой безопасностью предприятия.

Практическая значимость заключается в том, что основные положения данного исследования в форме методических рекомендаций могут быть использованы предприятиями для оценки финансовой безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовая безопасность предприятия, индикатор финансовой безопасности, механизм управления финансовой безопасностью, финансовый убыток, финансовый интерес.